

Reactie op concept 8^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn

De Nederlandse akkerbouwsector heeft onderstaande reactie opgesteld voor de [consultatie van het concept 8^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn](#). De reactie heeft betrekking op het [concept 8e APN \(juli 2025\)](#) en de onderliggende bijlagen.

Samenvatting

BO Akkerbouw sluit zich aan bij de reacties van haar [leden](#) op het concept 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (APN). Daarnaast zullen we in deze reactie ingaan op zaken die ons als centraal platform van de akkerbouwketens en als kenniscentrum voor de akkerbouwers in het bijzonder opvallen.

Het gaat daarbij om de volgende punten:

- omslag naar doelsturing;
- veel onzekerheden in de generieke maatregelen;
- stikstofgebruiksruimte;
- verdienvermogen;
- vanggewassen op zand- en lössgronden;
- lijsten met vanggewassen, wintergewassen en rustgewassen;
- bufferstrook en bezinkgreppel;
- handelingsperspectief bij doelsturing;
- onderzoek naar indicatoren en gemeten waterkwaliteit;
- inperken van excessen;
- geen mestbeleid maar bodembeleid.

Omslag naar doelsturing

Algemeen

In het concept 8^e APN zet het ministerie van LNV in op een koerswijziging naar bedrijfsgerichte doelsturing. Via een ingroeipad zal in 2026-2029 worden gewerkt aan een systeemomslag van middelvoorschriften naar doelvoorschriften gericht op de verbetering van de grondwaterkwaliteit. BO Akkerbouw en haar leden zijn positief over de rol die doelsturing krijgt in dit 8^e APN. Hier heeft BO Akkerbouw lang voor gepleit. Generieke maatregelen en aanscherpingen in de bemesting hebben de afgelopen vijftien jaar niet geleid tot een verbetering van de grondwaterkwaliteit, terwijl ze wel hard ingrijpen op de bedrijfsvoering van akkerbouwers. Doelsturing zorgt daarentegen voor keuzevrijheid bij telers bij het nemen van maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren.

Aan de hand van de indicator N-mineraal kunnen agrariërs inzicht krijgen in het risico voor uitspoeling naar het bovenste grondwater en kunnen zij op perceelniveau gericht sturen op een concrete drempelwaarde. Telers krijgen daarbij de ruimte om de maatregelen te kiezen die het beste aansluiten bij hun bedrijfsvoering en deze op het juiste moment en de juiste plaats toe te passen. Bij aantoonbaar goed resultaat krijgen telers in het ingroeipad de mogelijkheid om uitzonderingen te krijgen voor bepaalde maatregelen uit het generieke beleid. Zo'n aanpak kan rekenen op meer draagvlak. Gezien de regionale verschillen in de uitdagingen die er zijn op het gebied van waterkwaliteit, is doelsturing bovendien een effectievere aanpak dan generieke maatregelen. Generieke maatregelen houden geen rekening met de weersomstandigheden en stimuleren niet om naar alternatieve oplossingen te zoeken om te verduurzamen, wat op termijn de concurrentiekracht kan verminderen en tot economische verliezen kan leiden.

Met doelsturing wordt, mits goed uitgewerkt en geborgd, de omslag gemaakt van kalenderlandbouw naar effectief beleid waarin verantwoordelijkheid en vakmanschap van de ondernemer centraal staan.

Inzet sector

Met circa 550.000 hectare heeft de akkerbouw een grote verantwoordelijkheid als het gaat om duurzaam bodem- en waterbeheer. BO Akkerbouw en haar 14 leden willen gezond voedsel produceren binnen de wettelijke milieugrenzen, met maatschappelijke waardering en met rendement voor alle schakels in de keten. Vanuit die visie hebben BO Akkerbouw en haar leden de afgelopen periode gewerkt aan de [Sectoraanpak Nitraat](#), waarin doelsturing het uitgangspunt is. Met deze aanpak zet de sector proactief in op het terugdringen van emissie van nitraat naar het grondwater. De Sectoraanpak Nitraat voorziet in de ontwikkeling van kennis, inzicht en ondersteuning door ketenpartijen. Kern van de aanpak is het op perceelniveau meten van het N-mineraalgehalte in de bodem tot 90 cm diep in het najaar en te sturen op basis van het driejarig gemiddelde. De ambitie van BO Akkerbouw en haar leden is al in het najaar van 2025 grootschalig N-mineraalmetingen uit te gaan voeren.

BO Akkerbouw heeft initiatief genomen voor de ontwikkeling van een privaat datasysteem waarin de uitslagen van de N-mineraalmetingen kunnen worden vastgelegd, voor alle landbouwsectoren. Voorwaarde is dat de agrariër volledige zeggenschap heeft over het (her)gebruik van de data, conform de [Gedragscode Datagebruik Agrifood](#). In het datasysteem kan de agrariër de meetuitslagen op perceelniveau toetsten aan de drempelwaarden. Als de agrariër daar toestemming voor geeft kan het resultaat van die toetsing ('voldoet/voldoet niet') worden gedeeld met de overheid, met het doel om een uitzondering aan te vragen op de in het 8^e APN benoemde generieke maatregelen. De sector zorgt zelf voor audits en borging van het private datasysteem. Samen met andere sectorpartijen wordt overleg gevoerd met LVVN over de juridische aspecten van de benodigde data-uitwisseling en de inrichting van de controles die vanuit de overheid nodig zijn via systeemtoezicht en steekproeven. Hier willen wij de komende maanden vol op blijven inzetten.

Verdere uitwerking

Op dit moment is de planning van het ingroeipad voor doelsturing nog beperkt beschreven. Veel elementen van de doelsturingsaanpak moeten worden uitgewerkt, waaronder de drempelwaarden voor doelsturing, een beoordelingsprotocol ten behoeve van het geven van uitzonderingen op generieke maatregelen. Wij dringen er op aan dat de drempelwaarden dit najaar en in samenspraak met de sector worden vastgesteld en dat zij gebaseerd worden op actuele en sectorspecifieke data. Wanneer de uitwerking van de doelsturingsaanpak verder vertraagt, is het bij de voorbereidingen op het nieuwe teeltseizoen van 2026 voor telers onmogelijk om in te schatten of doelsturing in het ingroeipad een haalbare en perspectiefvolle richting is.

De akkerbouwsector wil bovendien dat alle N-mineraalmetingen die vóór 2026 zijn uitgevoerd al kunnen meetellen in het verkrijgen van uitzonderingen op het generieke beleid. Dit is niet alleen van belang voor de motivatie van telers, maar ook om al eerder ervaring op te doen met de doelsturingsaanpak.

BO Akkerbouw en haar leden blijven vanuit de Sectoraanpak Nitraat graag samenwerken met LVVN aan de verdere uitwerking van de doelsturingsaanpak.

Veel onzekerheden in de generieke maatregelen

Het concept 8e APN benoemt twee principes waar BO Akkerbouw en haar leden zich goed in kunnen vinden. Allereerst is dat het principe dat problemen met de waterkwaliteit opgelost dienen te worden in regio's waar de normen nog niet worden gehaald. Het tweede belangrijke principe is dat er wordt gezocht naar de balans tussen de bescherming van de waterkwaliteit, bedrijfseconomische effecten en draagvlak bij telers.

BO Akkerbouw en haar leden zijn zeer teleurgesteld over de vele PM-posten in het concept 8^e APN, de vaak matige onderbouwing van de effectiviteit van de maatregelen en de vele onzekerheden over de bedrijfseconomische gevolgen. Deze geven aanleiding tot zorg. Juist

met oog op de twee hiervoor genoemde principes is het niet mogelijk om de implicaties en proportionaliteit van zowel het generieke maatregelenpakket als de doelsturingsaanpak in samenhang te beoordelen. Hierdoor kunnen wij binnen de gestelde consultatieperiode geen complete inhoudelijke reactie op het concept 8^e APN geven.

Het concept 8^e APN bevat diverse (nieuwe) generieke maatregelen die ingrijpende gevolgen kunnen hebben op de bedrijfsvoering en het verdienvermogen van akkerbouwers en hun afnemers, zonder dat deze ten tijde van de consultatie concreet bekendgemaakt en onderbouwd zijn. Het gaat daarbij om fundamentele onderdelen van het 8^e APN, zoals de actualisatie van de stikstofgebruiksnormen, de aanwijzing van aandachtsgebieden en mogelijk aangepaste lijsten met vanggewassen, wintergewassen en rustgewassen.

Het is voor BO Akkerbouw en haar leden van groot belang dat wij de gelegenheid krijgen om op het volledige concept 8e APN te kunnen reageren als alle PM-posten zijn ingevuld en onzekerheden zijn weggenomen. We verzoeken LVVN dan ook om daar een formele mogelijkheid voor te bieden en onze inbreng mee te nemen in het 8e APN.

Stikstofgebruiksruimte

Eén van de fundamentele onderdelen die ontbreekt om het concept 8e APN te kunnen beoordelen zijn de stikstofgebruiksnormen. Dit geeft niet alleen onzekerheid over de bedrijfseconomische haalbaarheid van het generieke spoor, maar betekent ook dat er moeilijk een afweging gemaakt kan worden of het doelsturingsspoor voor telers meer perspectief biedt.

Kaarten en normen nog onbekend

Allereerst zijn de gehanteerde kaarten voor toekenning van (kortingen op) stikstofgebruiksnormen nog niet bekend. Dit betreft:

- de geactualiseerde kaarten van de grondsoortenregio's. In het concept 8^e APN wordt genoemd dat dit voor ca. 50.000 hectare zou kunnen leiden tot vaststelling van een andere grondsoort. Dit kan flinke consequenties hebben voor de betreffende bedrijven. Bij de totstandkoming van het 7^e AP hebben we gevraagd om rekening te houden met de specifieke hydrologische omstandigheden op lössgrond. Het grondwater onder Zuid-Limburgse löss zit diep, maar het bodemvocht met nitraat zakt relatief langzaam weg en heeft een hangwaterprofiel. Dit leidt tot capillaire nalevering van vocht inclusief nitraat uit diepere lagen, waardoor nutriënten alsnog beschikbaar komen voor gewassen (zie het eindrapport van de [pilot Slim Bemesten](#) van het 6^e APN). Het is onduidelijk in hoeverre dit in het 8^e APN is meegenomen;
- de kaarten met de nieuwe aandachtsgebieden voor stikstof en fosfaat. BO Akkerbouw is positief over de vervanging van NV-gebieden door aandachtsgebieden waarin onderscheid wordt gemaakt naar stikstof en fosfor. We vragen LVVN om hierbij de natuurlijke belasting van het oppervlaktewater nadrukkelijker op te nemen in het afwegingskader. De invloed van kwel en wellen op de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater is groot in sommige gebieden. In de bronnenanalyse wordt aangegeven dat dit momenteel niet in de Emissieregistratie zit, omdat voldoende betrouwbare geohydrologische informatie ontbreekt. We bevelen aan om, conform het advies in het bronnenanalyserapport, de monitoring van de grondwaterkwaliteit in het kader van Nitraatrichtlijn uit te breiden met metingen op locaties waar de invloed van kwel groot kan zijn, zoals de noordelijke kleischil en de tochten in Zuiderzeeland. Hetzelfde geldt voor het advies om meer onderzoek te doen naar de invloed van gebiedsvreemd water.

Ook de stikstofgebruiksruimte is nog onbekend. Deze hangt af van:

- de geactualiseerde stikstofgebruiksnormen voor de grondsoortenregio's zand en löss, gericht op het halen van de nitraatnorm in het bovenste grondwater. Hierbij is voor sommige gewassen in sommige regio's een verlaging aangekondigd en in andere een verhoging;
- de korting van maximaal 20% op de stikstofgebruiksnorm die aanvullend gaat gelden in de aandachtsgebieden voor stikstof om eutrofiëring van het oppervlaktewater te voorkomen

en verminderen. Hierbij zal onderscheid worden gemaakt tussen KRW-lichamen met het oordeel 'matig' en met het oordeel 'slecht' of 'ontoereikend';

- de korting van 65 kg/ha op de stikstofgebruiksnorm na het scheuren grasland, die per 1 januari 2027 wordt uitgebreid van consumptie- en zetmeelaardappelen naar alle opvolgende teelten op bouwland op zand- en lössgronden. Hierbij stellen we voor om samen te verkennen hoe deze maatregel toegevoegd kan worden aan de lijst met uitzonderingen in de doelsturingsaanpak;
- de grotere totale stikstofgebruiksruimte die als uitzondering bij een goed resultaat verkregen kan worden bij doelsturing. Wij gaan er vanuit dat er zowel extra ruimte komt bovenop de geactualiseerde stikstofgebruiksnorm, als een mogelijkheid om de gekorte stikstofnorm in de aandachtsgebieden 'terug te verdienen'. Dit is echter nu niet duidelijk beschreven in het concept 8^e APN.

Gevolgen van onjuiste bemesting

De ex-ante evaluatie geeft aan dat de nitraatnorm voor grondwater gemiddeld genomen niet wordt gehaald in zand-zuid en löss, uitgaande van het maatregelenpakket van het 7^e APN en de derogatiebeschikking 2022-2025. Ook lijkt het er op dat er in deze regio's de komende jaren bij de doorgerkende aanvullende maatregelenpakketten van het 8^e APN onvoldoende doelbereik zal zijn. Dat betekent dat er met name in zand-zuid en löss grote onzekerheid en zorgen bestaan over de nieuwe stikstofgebruiksnormen, zeker als bedrijven ook in een aandachtsgebied blijken te liggen. De economische gevolgen van een stikstofgebruiksnorm die ver onder het bemestingsadvies ligt kunnen fors zijn. Een gewas dat te weinig voeding krijgt zal niet alleen minder opbrengst geven, maar ook gebreksziekten gaan vertonen en in zijn algemeenheid minder weerbaar zijn en dus vatbaarder voor ziekten en plagen. Dit kan vervolgens leiden tot meer inzet van gewasbeschermingsmiddelen. Bovendien kunnen planten die niet gezond zijn ook niet voldoende stikstof opnemen, wat risico geeft op nitraatuitspoeling. Te lage gebruiksnormen zullen er dus niet alleen toe leiden dat bepaalde gewassen niet meer op een economische rendabele manier in Nederland geteeld kunnen worden, maar mogelijk ook leiden tot meer milieubelasting.

Op basis van de ex-ante evaluatie is ingeschat dat er vanaf 10% korting op stikstofgebruiksnorm (op bedrijfsniveau) dalende kg-opbrengsten en inkomens kunnen optreden. Dit zal zich naar verwachting van de onderzoekers als eerste voordoen op akkerbouwbedrijven in zand-zuid en consumptieaardappelbedrijven op klei.

Inzet van de sector

In de Sectoraanpak Nitraat zetten BO Akkerbouw en haar leden in op het verhogen van de opname-efficiëntie van toegediende stikstof. Maatregelen zoals efficiëntere rassen (lagere N-behoefte, efficiëntere stikstofopname), beter bemesten naar gewasbehoefte, inzet op betere bodemkwaliteit, betere vochtvoorziening, veredeling gericht op hogere opbrengsten en efficiëntie (lange termijn) en/of de teelt van vanggewassen, zullen leiden tot het voorkomen van overbemesting en minder nitraatuitspoeling naar het bovenste grondwater. Het effect daarvan is voor enkele gewassen gekwantificeerd door WUR op basis van het WOGWOD-model (dit rapport is op te vragen bij BO Akkerbouw en eerder met LVVN gedeeld):

- consumptieaardappel zand-zuid: ca. 10-70 mg/l lager nitraatgehalte;
- zetmeelaardappel zand-noord: ca. 10-35 mg/l lager nitraatgehalte;
- suikerbieten zand-noord: ca. 5-15 mg/l en zand-zuid: ca. 6-16 mg/l lager nitraatgehalte.

De inschatting is dat 10% verbeterde stikstof-efficiëntie en (daardoor) een lager stikstofgebruik op regionaal bouwplanniveau (alle akkerbouw- en tuinbouwgewassen) in zand-noord en zand-zuid kan leiden tot 15-20 mg/l verlaging van het nitraatgehalte in het bovenste grondwater. We verzoeken LVVN om deze informatie te gebruiken bij de vaststelling van de gebruiksnormen en de bepaling van de grotere totale stikstofgebruiksruimte die gaat gelden in de doelsturingsaanpak.

Verdienvermogen

Naast het ontbreken van de stikstofgebruiksnormen en onduidelijkheid over de evaluatie en actualisatie van de fosfaatgebruiksnormen zijn er veel meer maatregelen waarvan de verwachte bedrijfseffecten nog PM-posten zijn in het concept 8^e APN. Hierdoor is de analyse van de inpasbaarheid van het totale maatregelenpakket op bedrijfsniveau en het bedrijfsinkomen onvolledig.

BO Akkerbouw heeft grote twijfels bij de deugdelijkheid van de bedrijfseconomische analyse uit de ex-ante evaluatie. De gebruikte modelstudies zijn ontoereikend, zoals hieronder wordt toegelicht, en er lijkt geen gebruik gemaakt te zijn van de praktijkkennis die de afgelopen jaren is opgedaan in diverse door LVVN gefinancierde projecten en programma's zoals [DAW](#) en [PAVEx](#).

In de ex-ante evaluatie is benoemd dat het effect van een korting op de beschikbare stikstofgebruiksruimte op akkerbouwbedrijven afhankelijk is van de gehanteerde opbrengstresponsecurves van de gewassen en van het inkomen per gewas per ha. Het valt op dat er juist in opbrengstresponsecurves grote onzekerheden zijn in het gebruikte rekenmodel Farmdyn (gebaseerd op 20 jaar oude bemestingsproeven) en dat de analyse voor zand-zuid gebaseerd is op gebrekkige aannames (de bouwplannen in het BedrijvenInformatieNet zijn voor deze grondsoortregio's niet representatief). Ook zijn er onzekerheden over de mate waarin de voorkeur voor dierlijke mest de komende jaren aanhoudt (en de grote invloed daarvan op de inkomsten). De lössregio ontbreekt zelfs in de analyse. Al deze aspecten zorgen er volgens de onderzoekers van de ex-ante evaluatie voor dat de inkomenseffecten onderschat kunnen zijn.

In zand-zuid en het lössgebied heeft de aanscherping het aandeel rustgewassen naar 1:3 of 2:6 per 1 januari 2027 grote bedrijfseconomische gevolgen. Dit geldt in het bijzonder voor bedrijven met gespecialiseerde teelten waarbij aan het einde van de teelt nog relatief veel minerale stikstof over kan zijn, zoals aardappelen of sommige groentegewassen. Ook als deze bedrijven kiezen voor doelsturing, hangen de haalbaarheid en de impact op de bedrijfscontinuïteit sterk af van de mogelijkheden voor deze bedrijven om in de toekomst percelen met rustgewassen in de rotatie te kunnen huren.

Wij verwachten dat de kans groot is dat akkerbouwmatige teelt van sommige groenten voor de verwerkende industrie op veel bedrijven in zand-zuid en de lössregio niet meer rendabel zal zijn. Dit betekent een substantiële krimp van het areaal en vormt een bedreiging voor het bestaansrecht voor veel bedrijven in de betreffende ketens inclusief verwerkende fabrieken en dus voor de beschikbaarheid van de betreffende producten. Beleid voor deze teelten dient daarom zorgvuldig geïmplementeerd te worden. Te denken valt aan een gefaseerde invoering en het bieden van extra ondersteuning via flankerend beleid. BO Akkerbouw pleit ervoor om bij de invulling daarvan gebruik te maken van de specifieke teeltkennis in de sector.

BO Akkerbouw dringt erop aan dat een betere economische analyse van de gehele keten wordt uitgevoerd, inclusief impact voor de consument en voedselzekerheid. We kunnen ook daar praktijkkennis voor inbrengen vanuit de sector. Op die manier kan de proportionaliteit van de maatregelen in het 8^e APN worden beoordeeld.

We stellen ook voor om in het hoofdstuk over monitoring in het 8^e APN ook de monitoring van bedrijfseconomische effecten op te nemen, zowel van het generieke spoor als van het doelsturingsspoor. Met de opgedane informatie kan er vervolgens in de ex-ante evaluatie van het 9^e APN een deugdelijke analyse gemaakt worden.

Vanggewassen op zand- en lössgronden

Er vinden aanpassingen plaats in de stimulering van de teelt van vanggewassen na de hoofdteelt (m.u.v. maïs) op zand- en lössgronden. Dit houdt in:

- dat het vanggewas niet in hetzelfde kalenderjaar mag worden gezaaid en vernietigd (de datum van 1 februari waarvoor niet vernietigd mocht worden wordt losgelaten); en
- dat na de hoofdteelt niet meer mag worden bemest.

De eerste wijziging verbetert de uitvoerbaarheid van de regeling. Eerder hebben de Vereniging voor de Aardappelverwerkende Industrie (VAVI), de Nederlandse Akkerbouw Vakbond (NAV), BO Akkerbouw en LTO Nederland echter een voorstel voor een alternatieve maatregel over vanggewassen ingediend bij LVVN, die wij niet terugzien in het 8^e APN. Dit alternatief houdt in dat na alle consumptieaardappelen, geteeld op zand- en lössgronden, verplicht en zo snel mogelijk na de aardappel oogst een vanggewas wordt ingezaaid. Er wordt dan bij inzaai na 1 oktober geen korting op de stikstofgebruiksnorm toegepast. De regeling wordt daarmee beter uitlegbaar en eenvoudiger uit te voeren. CDM heeft dit onderzocht en concludeert o.a. dat het alternatieve voorstel van de sector perspectiefvol is en een gelijk effect kan hebben op de waterkwaliteit als de huidige stimuleringsregel vanggewassen. Deze alternatieve maatregel sluit beter aan bij de goede landbouwpraktijk, dus zien wij graag opgenomen in het 8^e APN in plaats van het huidige voorstel.

Wij vinden het niet toestaan van bemesting na de hoofdteelt niet in alle situaties verstandig. Op (bijvoorbeeld groente)bedrijven met meerdere hoofdteelten zou dit alleen moeten gelden na de laatste hoofdteelt. Daarnaast moet er rekening mee worden gehouden dat groenbemesters ook worden ingezet ter onderdrukking van aaltjes. Daarvoor is het van belang dat het gewas goed groeit. Sommige vanggewassen zullen niet slagen als er onvoldoende minerale stikstof in de bodem aanwezig is. Voorbeelden van groenbemesters die (na een hoofdgewas waarbij weinig minerale stikstof achterblijft) een beperkte startgift nodig hebben zijn gele mosterd, bladrammenas en Tagetes. Zie ook de [Stikstofrichtlijnen groenbemesters](#) in het Handboek Bodem en Bemesting.

We pleiten er daarom voor om na de hoofdteelt te kunnen bemesten als er aaltjes onderdrukkende groenbemesters worden gezaaid die dit nodig hebben.

Lijsten met vanggewassen, wintergewassen en rustgewassen

BO Akkerbouw is verrast over de actualisatie van de drie gewaslijsten die in zou moeten gaan in 2027. Gelet op de impact die deze lijsten hebben op andere maatregelen en doelsturing én de tijd die telers nodig zullen hebben om aanpassingen door te voeren in hun bouwplannen, pleiten we er voor nieuwe lijsten te implementeren met ingang van het 9e APN of die op dat moment te laten vervallen bij een bredere uitrol van doelsturing.

Alleen aanvullen of vereenvoudigen van de lijsten zou wel eerder mogelijk moeten zijn. Zo stellen we voor dat winterkoolzaad mogelijk wordt als hoofdteelt na maïs en dat late consumptieaardappelen worden toegevoegd aan de lijst met wintergewassen. Bij suikerbiet stellen we een vereenvoudiging voor door dit gewas expliciet op te nemen als wintergewas zonder de voorwaarden voor de maand oktober (korting op de stikstofgebruiksnorm), gezien de late oogst en bodembedekkende eigenschappen en de resultaten van onderzoek waaruit blijkt dat N-mineraal na de teelt van bieten laag is en er dus een gering risico is op nitraatuitspoeling. Onderbouwing hiervoor kan door BO Akkerbouw worden aangeleverd.

BO Akkerbouw wil graag meedenken over de afwegingskaders die gehanteerd worden bij de actualisatie van deze gewaslijsten en borgen dat praktijkkennis van telers en de verwerkende industrie (denk aan planning en logistiek van de verwerking) worden meegenomen. Zo gaan wij ervan uit dat bij de actualisatie van de lijst van rustgewassen het risico op nitraatuitspoeling een zwaarwegende factor is.

We dringen erop aan om bij de actualisatie recente kennis uit onderzoek mee te nemen. BO Akkerbouw financiert veel [onderzoek](#) naar duurzaam bodembeheer, vaak samen met LVVN binnen de Topsector Agri & Food. Ook ondersteunt BO Akkerbouw de onafhankelijke Commissie Bemestingsadviezen Akkerbouw/Vollegroondsgroenteteelt (CBAV), waarin deskundigen vanuit de sector (LTO en NAV) en het (praktijk)onderzoek zitting hebben (WUR, HLB, NMI, Delphy, Eurofins en IRS). De resultaten van CBAV worden aangeboden op de website [Handboek Bodem en Bemesting](#). Onderzoeksresultaten uit onder andere de [PPS BemestingsAdviezen Akkerbouw Toekomstgericht \(BAAT\)](#), de [PPS Groenbemesters](#) en de [PPS Slimmer met Stikstof](#) worden opgenomen in de [Beter Bodembeheer website](#).

Bufferstrook en bezinkgreppel

Allereerst willen we benoemen dat we positief zijn over de aangekondigde versmalling van bufferstroken in gebieden waar de waterkwaliteit voldoet. Dit past bij het principe dat er verlichting wordt geboden in de gebieden waar dat gezien de waterkwaliteit kan.

De bezinkgreppel is een nieuwe maatregel in het concept 8^e APN, die vanaf 1 januari 2026 van toepassing is in aandachtsgebieden voor fosfaat. Deze maatregel kan in bepaalde situaties de afspoeling van nutriënten en ook gewasbeschermingsmiddelen voorkomen. Zoals in [het advies aanleg infiltratiegreppels](#) van WUR (2024) wordt gesteld zijn er echter nog veel onzekerheden over de effectiviteit, omdat wetenschappelijke metingen ontbreken.

We vinden het daarom van belang dat er tijdens het 8^e APN onderzoek wordt gedaan naar de effectiviteit en uitvoerbaarheid bij extreme weersomstandigheden. We vragen ook om in te zetten op ontwikkeling van praktische kennis en kennisverspreiding, zowel voor telers als handhavers.

Handelingsperspectief bij doelsturing

Ketenpartijen in de Nederlandse akkerbouw zien voor zichzelf een verantwoordelijkheid om bij te dragen aan verdere verduurzaming en daarmee aan een lagere emissie van nitraat naar het grondwater. Hieraan wordt invulling gegeven in de [Sectoraanpak Nitraat](#) en via de financiering van eerder genoemde onderzoeken. Ketenpartijen kunnen voor de lange termijn investeren in bijvoorbeeld veredeling en technologische innovaties. Op korte termijn kan er worden gewerkt aan het aanpassen van de adviezen voor de rassenkeuze, het optimaliseren van het rooimoment voor bepaalde regio's en het uitdragen van de goede landbouwpraktijk en adviezen voor evenwichtsbemesting via medewerkers actief in de buitendienst of het teeltadvies.

BO Akkerbouw verwacht ook van LVVN inzet op stimulerende maatregelen om doelsturing kansrijk te maken en op te schalen tot een volwaardig alternatief voor generiek beleid. Dat kan door koppeling van doelsturing aan handelingsperspectief én economisch perspectief, door:

- het bieden van een financiële prikkel voor de N-mineraalmetingen in het najaar;
- investeringen op kennisontwikkeling, kennisverspreiding en kennisdeling;
- samenwerking met ketenpartijen aan waardering en beloning van prestaties;
- het ondersteunen van samenwerking tussen sectoren.

Gebieden en gewassen kennen eigen specifieke omstandigheden en kenmerken. We willen graag met het ministerie in gesprek over het inrichten van een netwerk van pilot- en demobedrijven voor de kennisontwikkeling en -verspreiding, verdeeld over verschillende regio's. Dit verhoogt het draagvlak voor de doorvertaling van de kennis en ervaringen naar telers in de omgeving. Hierbij ligt een belangrijke rol voor bijvoorbeeld de DAW demobedrijven, Koeien en Kansen en Akkerbouw met Ambitie (nieuw netwerk in voorbereiding, voortbouwend op het Bedrijvennetwerk Bodemmetingen en Akkerbouw voor Waterkwaliteit). Deze bedrijven kunnen eveneens een belangrijke onderbouwing leveren bij de evaluatie van de uitvoerbaarheid en bedrijfseconomische effecten van het 8^e APN.

Onderzoek naar indicatoren en gemeten waterkwaliteit

Het verkrijgen van goede en meer betrouwbare data over de relatie tussen de indicatoren gemeten N-mineraal (volgens protocol), berekend stikstofbodemoverschot (zoals wordt ontwikkeld door in het LVVN-programma brede doelsturing) en het nitraatgehalte in het bovenste grondwater (zoals in LMM) op perceelniveau is van belang voor de doorontwikkeling van het mestbeleid en het bereiken van de waterkwaliteitsdoelen op termijn. Uit de RIVM-notitie [Verkenning proxies voor nitraat](#), genoemd in de brief van minister bij het concept 8^e APN, blijkt dat er moment onvoldoende gegevens voorhanden zijn om betrouwbare uitspraken te kunnen doen (de onzekerheid in de voorspelde nitraatconcentratie +/- 52 mg/l nitraat ten opzichte van de nitraatnorm van 50 mg/l). We stellen voor om onderzoek te doen op bovengenoemde pilot- of demobedrijven en om ook op LMM-bedrijven uitgebreid N-mineraal te gaan meten. Dit onderzoek vormt tegelijkertijd een belangrijke basis voor de evaluatie van het 8^e APN.

LVVN is voornemens om het berekende stikstofbodemoverschot een rol te geven in de doelsturingsbeoordeling. Ons inziens is het berekende stikstofbodemoverschot voor bouwland niet verfijnd genoeg en daardoor onvoldoende betrouwbaar als wettelijke sturingsindicator. Voor bouwland zijn veel van de posten in de berekening forfaitair en niet digitaal ontsloten vanwege beperkte brondata. De indicator kan wel worden ingezet als managementinstrument, bijvoorbeeld bij het integraal inzichtelijk maken van effecten van de bedrijfsvoering op duurzaamheids-KPI's in bijvoorbeeld de [BiodiversiteitsMonitor Akkerbouw](#). De sector wil meewerken aan het onderzoek dat door LVVN wordt uitgezet om te bepalen welke rol het berekende stikstofbodemoverschot in de doelsturingsaanpak zou kunnen vervullen.

We pleiten ervoor om doelsturing gedurende het 8^e APN ook uit te werken voor oppervlaktewater. Ook dan dienen doelen goed onderbouwd, realistisch en borgbaar te zijn. Dat betekent dat (afgeleide) indicatoren een duidelijke en vanuit landbouwkundig oogpunt begrijpelijke relatie moeten hebben met de emissiedoelen. De vertaling naar perceelniveau is bovendien essentieel, omdat dit aansluit bij de teelt- en bemestingspraktijk en daarmee binnen de eigen invloedssfeer van telers ligt.

Inperken van excessen

Het generieke stelsel van gebruiksnormen gecontroleerd op bedrijfsniveau heeft tot gevolg dat er percelen zijn waar sprake is van piekbelasting. Daarnaast zijn er nog steeds ondernemers die meer mest opbrengen, ook op het verkeerde moment, dan vanuit landbouwkundig oogpunt noodzakelijk en verstandig is. In het 8^e APN wordt zwaarder ingezet op toezicht en handhaving dan in het 7^e APN. We pleiten ervoor om dit ook voor de combinatie van generiek beleid en doelsturing in het 8^e APN gericht in te zetten.

BO Akkerbouw en haar leden zetten daarbij in op het meten van N-mineraal in het najaar, zodat inzicht verkregen wordt in wat de daadwerkelijke situatie is op percelen en er samen met ketenpartijen gestuurd kan worden richting het doel. Een auditeerbaar en goed geborgd datasysteem is daarbij een voorwaarde. Hier willen we dan ook volop aan blijven werken samen met LVVN, RVO en NVWA.

Geen mestbeleid maar bodembeleid

Doelsturing benadrukt de waarde van tijdelijk grasland in een rotatie met andere gewassen. Bij doelsturing op perceelniveau (uitgaande van een driejarig gemiddelde N-mineraalwaarde) kan grasland in de rotatie een belangrijke positieve bijdrage leveren aan het behalen van nitraatnorm. Het (gebiedsgericht) aansturen op samenwerking tussen akkerbouwers en veehouders en het mogelijk maken van bouwplannen die gepaard gaan met goede bodem- en waterkwaliteit zou dan ook een belangrijk onderdeel moeten zijn in het beleid. Een holistische aanpak past daarbij beter dan een aanpak waarbij specifiek wordt gestuurd op grasland of grootvee-eenheden. Een goede voorzet is daarvoor onder meer gegeven in het project [PAVEx](#) en in de [GLB-pilot Moderne kringlooplandbouw](#).

De akkerbouwsector pleit voor bodembeleid in plaats van mestbeleid. In onze visie stelt bodembeleid ook de behoefte van de plant en de kwaliteit van de bodem centraal, oftewel de vraagkant, en niet het aanbod van mest. Uitgaande van bemesten naar behoefte en het streven naar duurzaam beheerde landbouwbodems zou er bodembeleid moeten worden gemaakt dat ook voor het 8e APN als basis dient. Tot onze spijt moeten we constateren dat deze omslag door LVVN nog niet is gemaakt. We moedigen het ministerie aan om hiermee alsnog aan de slag te gaan.

Belangrijke onderwerpen voor de akkerbouwsector zijn onder meer schone compost (zonder glas, blik of plastic), meer ruimte voor bodemverbeteraars, het stimuleren van precisiebemesting en het stimuleren van de marktvraag naar rustgewassen (zoals eiwitgewassen en biobased materialen). De inzet voor duurzaam bodembeheer mag een sterke weerslag krijgen in het 8e APN. We zouden ook graag een meer integrale aanpak zien van bodembeheer in combinatie met de maatschappelijke opgaven voor water, klimaat, bodemvruchtbaarheid en biodiversiteit. Wat ons betreft met het sturen op resultaten op basis van kritische prestatie indicatoren (KPI's) en in samenwerking met de sector. Wij werken graag samen met LVVN om daar in het 8e APN invulling aan te geven.

Afsluitende oproep van de sector

We stellen voorop dat ook de akkerbouwsector wil zorgen voor schoon (grond)water en daar verantwoordelijkheid voor wil nemen. Wij zien dit als een gezamenlijke opgave voor bedrijfsleven en overheden. Om de doelen te realiseren hebben we elkaar nodig.

Wij roepen LVVN op om het 8e APN op korte termijn in te vullen op een manier die inpasbaar is in de agrarische bedrijfsvoering en waarbij het verdienvermogen van de akkerbouwers op peil blijft. Ook het inbouwen van flexibiliteit voor een passende implementatie van eventuele herziening van de Europese Nitraatrichtlijn tijdens de periode van het 8e APN is van belang. Wij vragen LVVN daarbij om samenwerking met de akkerbouwsector. In de visie van BO Akkerbouw is samenwerking met en tussen sectoren, én tussen boeren in de praktijk, een belangrijke randvoorwaarde voor een betere waterkwaliteit en voor het slagen van doelstelling.

BO Akkerbouw is beschikbaar voor extra toelichting en verdere uitwerking van de in deze reactie genoemde aandachtspunten en voorstellen.